

EVA NEANDER

Historien om Agneta

Ur *Staden* (1947)

Jag minns, hur jag frös, då vintern kom. Alltmer sjönk jag in i mig själv. Denna flykt gav en underlig njutning. När jag ville steg jag ut i ett töcken, som förlät allt. Jag gav upp tanken på att nå genklang hos min man. De rötter ur vilka han och jag växt upp var så helt olika. Vad ägde jag för rätt att kräva av honom, när jag själv inte kunde ge, det han lärt sig att betrakta som nödtorft. Han var en av dem, som gör rätt för sig. Mina klagomål bör ha tyckts honom likt ett försök att radera ut den skuld, jag förts in i. Av min brist på sinne för ansvar och för verklighet.

Om vintern blev där isblommor på fönstren. Jag tyckte om att stirra på dem. Nu förstod jag, att min eviga tanke på det som hänt förr var en sjukdom. Men jag levde kvar i den. – Och Agneta var en av dem, jag brukade minnas.

En journalist i staden och hans fru var min fars och min styvmors vänner. Hustrun var släkt med far på avstånd. Redan som barn förstod jag, att det fanns drag hos Agneta och Marie, deras två

flickor, som jag sett hos mig själv. Marie, yngsta dottern påstods likna mej. Hon var inåtvänd och en smula egen. – Äldsta dottern Agneta lär ha sett ut som modern, innan denna blev sjuk.

Vårt hus låg helt nära kanalen. Det var vitt med fönster, som liknade ögon. Nedanför fanns en vik. Många av dem, som bodde i vår stad hade sina motorbåtar vid bryggorna därnere. När isen gått bort gick de över vår trädgård ner mot sina båtar.

Vår jungfru var ifrån landet. Hon hade snälla ögon och finnar i hela ansiktet. En gång sa hon till mor, att hon och hennes fästman hyrt en motorbåt. De skulle ut och åka om söndan, sa hon. Jag minns, att jag slöt mina ögon. Jag såg henne sitta i fören och gunga helt förtjust ... Det var som en strof ur nån sjömansvisa.

Jämt satt jag och ritade om kvällarna. Mest gjorde jag kopior ur Filmjournalen. Vår släkting Agneta gick i min klass. Först avskydde jag henne. Sen började jag att älska henne. På ett underligt sätt, som var likt en värk i mellangärdet. Inte ens för min man har jag känt så starkt, som jag då kände för Agneta.

Jag vet inte, vad hon var lik. Ingen av oss andra åtminstone. Hon kom oss att verka tafatta och dumma. Ibland, när jag ritade bilder ur Filmjournalen, tänkte jag, att hon var som en av dem. Likadant, när jag sett någon film. Det kom en berusning över mej – jag tänkte på äventyr, på andra länder och på Agneta. Då gick jag till skogen, som låg bortom fängelset. Jag stal med

mig cigaretter, som jag börjat röka i smyg. Jag minns, att jag satt på en bergskulle och drog bloss efter bloss. Jag tänkte på Agneta och den underliga känslan i mellangärdet kom åter.

Ingen av oss andra fick använda parfym. Men Agneta gjorde det. En fransk parfym med underligt eggande doft. Hon var lång och smärt. Hennes gång hade en rytm. – Som någon djärv, retfull melodi.

Redan i slutet av mars for vi vart år ut till vårt landställe. Där låg som ett violett dis över skogen. En svartblå skorpa satt kvar på sjön och bondens fisknät hängde över bjälkarna i strandstugan. Doften av fisk och vått trä gav mig en slags glädje. Jag tog av mina skor och sökte blålera i gyttjan.

Den sommaren, då jag fyllde sexton år bodde Agneta hos oss. Hennes mor och far hade rest till Frankrike. Och Marie gick på ferieskola. Vi bodde tillsammans i ett litet rum högst upp. Fönstret var runt likt en tornglugg. Där fanns en liten avbalkning som min styvmor hängt ett draperi för. Den blev till Agnetas sovalkov. – Där hade vi liksom en värld för oss själva. Var kväll tog vi med oss hallon, som vi plockat i skogen och kakor och grädde nerifrån köket. Vi släckte ljuset och låg där med vårt fnitter och våra viskningar. Jag minns Agnetas sätt att tala – gycklet i hennes röst. – Denna lustigt varma röst.

Om dagarna gick vi ibland till örnerget. Man påstod i trakten, att en lapp en gång slagit vad om en kann brännvin, att han skulle våga störta ner

på skidor utför det branta stupet. När han nådde fjorden därnere lär han ha blivit förvandlad till en sten. – Så påstod legenden.

Agneta smålog bara åt dylikt. Hon var sällsamt oberörd av allt. – Jag tyckte mer om Agneta än om någon annan. Men jag kom aldrig underfund med om hon höll av mig. Kanske älskade hon inte någon. Alla diktade vi in så mycket i henne. Och hon lät det ske – underligt oberörd och likgiltig.

Vår vänskap blev alltmer intensiv. Var afton, sedan vi åter börjat skolan kom Agneta upp på mitt rum. Jag låg mest vårdslöst slängd på min bädd. Ljudet av hennes steg i trappan fick mig att rusa fram till dörren ... hon smålog ofta litet retfullt åt mej. Alltid speglade hon sig lika omsorgsfullt och hängde sin ulster på en galge. Ibland gjorde jag narr av detta sinne för ordning. Men det bekom henne föga.

Också Agneta tyckte om att rita. De skisser hon gjorde var konventionella och utan liv. Men sista våren i skolan började jag mina övertalningsförsök. Det var i mars – min familj hade redan flyttat ut. Själv bodde jag kvar i staden för examens skull. Krokusen hade börjat värka sig fram trots kölden. Och båtägarna gick i en otålig väntan att förvårisen skulle lossna. Vi gick bortåt åsarna i livliga samtal. Andfådd och med otäck visshet att ljuga sa jag åter och åter: ”Du är född till att måla Agneta”. Mina föräldrar hade gett mig

löfte att gå ett par år på konstskola. Och jag kunde inte resa bort från Agneta.

*

Vi delade rum på skolan. Jag minns kakelugnen, där vi jämt hade eld. Agneta kröp ihop likt ett bylte framför den. Hon hade kavlat upp sina röda långbyxor. Ofta var hon klädd i gul skjorta och grå pullover. Hennes vrister såg sköra och smala ut ... jag tyckte hon var lik en sensitiv filmstjärna.

Vi såg upp till henne alla. Hon var inte begåvad – här kom det fram. Men hon var självtalig, det vi sökte få fram i vår konst. Många av oss var rastlösa och nervösa. – I vårt eget liv fanns ingenting av det svala lugn vi ibland kunde måla. – Men i den oberörda, vackra Agneta gick där att dikta in allt sådant.

Ibland var jag avundsjuk på henne. Alla tyckte mer om henne än om mej ... Och ändå målade jag bättre. Jag fann det orätt att hennes liv var så rofylldt och aldrig svårt. Men såna tankar gick över. Mest eggade hon mej. Gjorde mej lycklig, utan att jag visste varför. Hon fanns i mitt blod likt ett vackert konstverk. Av den sort, som gör en rörd och litet sentimental.

Naturligtvis fick vi båda manliga vänner. Men Agneta förblev lustigt oskyldig. Ibland, när jag såg henne om aftonen tänkte jag helt banalt, att hon var lik en månstråle. Så skir och överklig – ja, lite trolsk. Och det tycktes som vore vi alla skuggor för

henne. – Självt hade jag redan haft flera ytliga äventyr. Just då var målningen mer viktig för mej än livet. Jag gjorde experiment i erotik. Av samma drift, som fick mej att leta en viss nyans i färg. Men det föreföll mig vid denna tid som Agneta ännu inte vaknat.

*

Så började hon med ens att söka sig till just en av våra kamrater. Han var en labil och litet schizofren typ med talang. Dessutom såg han trevlig ut. Hade en slags viril charm. – Jag tyckte inte om Agnetas pojke. Han var helt utan ambition. Pratsam och litet mjukig. Där fanns något opålitligt över honom. Kanske var vi en aning lika. Hans närvaro gav mig stundom en känsla av att må fysiskt illa.

Agneta blev olik sej. Många nätter kom hon alls inte hem. Hon fick ett nytt drag över sin mun. Litet vaksamt och snålt. Jag antar, att det var en process av mognad. Men hon miste den daggiga friskhet, jag tyckt var så ljuv.

Några dagar i september for jag hem till vårt landställe. Jag kom ihåg, hur jag förut tyckt, att bondens hässjor blev troll i skymningen. – Där låg en ton av lila över vattnet. När vi drack kaffe på verandan såg jag upp mot berget. Jag kom ihåg, att jag en gång var sexton år. Hur jag helt andlöst berättat om lappen för Agneta. – Så oberörd hon varit. – När jag kom upp i vårt rum blev min

saknad till förtvivlan. Jag låg över min säng i en slags vånda.

Jag tog äpplen och lingon med, då jag for. Vi satt och åt dem vid elden, när Agneta sa, att hon fått ett nytt rum. – Jag log och gycklade om ”kärlek”. När vi låg i mörkret kom en välkänd tanke åter. – Hade hon någonsin tyckt om mej.

*

Vi kom alltmer ifrån varann. Jag såg dem i skolan. Men aldrig mer bland vänner. Det var som de två dragit sig undan.

Ibland mötte jag bara honom. När jag tog i hans händer var de fuktiga. Hans blick syntes mig osäker. – Jag tyckte allt mer illa om Agnetas vän.

Vi såg alla, hur olik sej hon nu var. Stundom gick hon som i en dröm. Hon var ofta rufsig i håret och förvirrad. Likt en sinnessjuk.

En dag slog vi följe på väg hem från skolan. Julen var redan över. Jag hade inga vantar och frös om mina händer. Agneta såg underligt håglös ut. Som en docka med hjälplöst stela ögon. – Klockan var inte mer än fyra och ändå såg vi tända gatlyktor. Snön låg där likt ett smutsigt vatten och jag tyckte, att de ansikten, som drog förbi oss var lika barns. I den ålder, när man ger dem kalk.

Jag följde Agneta till en affär. Förr hade hon aldrig brytt sig om choklad. Nu rev hon till sig av dess gotter. När vi kom ut åt hon lystet och vårdslöst. En otäck undran kom över mig.

Jag låg vaken till sent – någon utländsk station gav ett sentimentalt program. Plötsligt kom jag åter ihåg den där sommaren ... lukten av tång ... hur någon spelade dragspel ... dansen nere på bryggan.

Agneta kom inte dan därpå. Hon blev borta i över ett par veckor. Jag ville gå dit, men där fanns en olust inom mig.

När jag äntligen kom låg hon. Hon var tovig i håret och såg ovättad ut. Man säger ofta, att ögon slocknat. Agnetas var döda. Jag fick för mej att hon blivit tokig. Att hon rätt som det var skulle börja skratta – ”ho, ho”.

Hon blev inte glad åt mitt besök. Jag satt där helt tafatt ... som i en dröm. Någonstans inom mig fanns en misstanke. Jag kände ömkan och en sårig undran kom på mig. – Hade ingen hjälpt henne. Jag såg, att hon var fuktig i hårfästet – som av feber. ”Vill du ha te”, sa jag. Hennes nick gjorde mig glad. Jag satte helt beskäftigt på en kokare. Hon smålog lite retfullt som förr. – Någonting steg upp inom mig – en förbittrad ömhet.

Rummet var helt mörkt – vi brydde oss inte om att tända. – Plötsligt gned Agneta sitt huvud mot min axel. Hon vaggade av och an. – Det var som vi med ens blivit sexton år igen.

... Strax efteråt avbröt Agneta sina studier och for hem. Då jag vänt åter till staden möttes vi ofta. Efter något år gifte hon sig med en jurist. Men jag tror inte, att hon blev lycklig.